

2008/3

Heikki Poroila

*Joko halutaan panostaa
verkkomusiikkiin?*

Ulla Ikäheimo

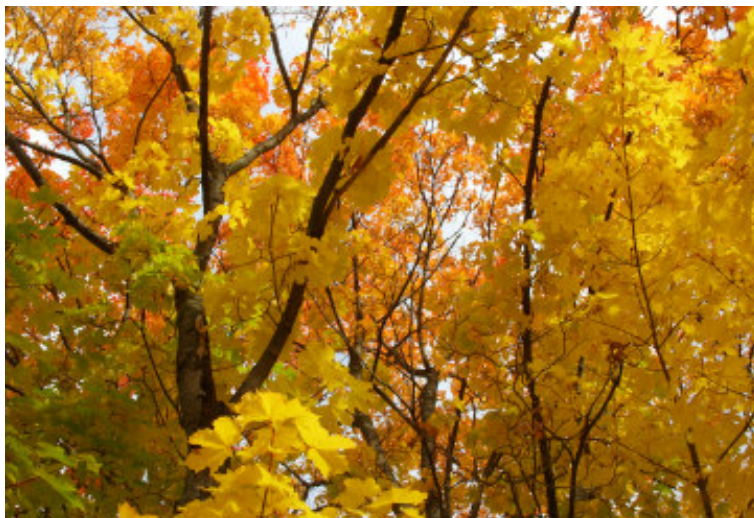
*Nähdä Napoli ja
selvitä hengissä*

Raija Haapsaari

*Pitääkö enää kukaan
Brahmsista?*

Heikki Poroila & Kyösti Mäkelä

*Musiikin valtakunnallinen
varastointi ja dokumentointi*

Kannen kuvassa Vaasan asemapuiston syksyistä hehkua
(Kuva Heikki Poroila)

INTERVALLI

Sisältö 3 | 2008

Juhlimiseen on aihetta | 3 | *Heikki Poroila*
Nähdä Napoli ja selvitä hengissä | 4 | *Ulla Ikäheimo*
Joko halutaan panostaa verkkomusiikkiin? | 8 | *Heikki Poroila*
Pitääkö enää kukaan Brahmsista? | 13 | *Raija Haapsaari*
Musiikkiaineiston varastointi - entä luettelointi? | 16 | *Kyösti Mäkelä*
Musiikin valtakunnallinen varastointi ja dokumentointi | 17 | *Heikki Poroila*
Summary in English | 21 |

Intervalli

Musiikkikirjastoalan aikakausjulkaisu

ISSN 1796-7392

21. vuosikerta

Julkaisija

Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

PL 148, 01301 Vantaa

www.kaapeli.fi/~musakir

musakir@kaapeli.fi

Päätoimittaja

Heikki Poroila

Tikkurilan kirjasto, Lummetie 4, 01300 Vantaa

Puhelin 09-8932 2201, heikki.poroila@gmail.com

Intervalli-lehti julkaistaan vuonna 2008

PDF-muotoisena verkkolehtenä.

Lehti on maksutta kiinnostuneiden luettavissa ja
ladattavissa julkaisijan verkkosivuilta.

Lehdestä saa valmistaa paperikopioita yksityiseen käyttöön
sekä kirjastoissa normaaliin lukusali- ja lainauskäyttöön.

Lehdessä julkaistava aineisto on
pääosin tekijänoikeuden suojaamaa.

Juhlimiseen on aihetta

Heikki Poroila

Musiikkikirjastoissa ei liemmin juhlista. Ainakin täytyy olla erittäin pätevä syy. Tänä syksynä hyvää syytä on harvinaisen paljon. Ensimmäisen yleisten kirjastojen musiikkiosaston perustamisesta Tampereelle tulee pyöreät 50 vuotta. Jokaisen musiikkikirjaston peruskivi, *Suuri toivelaulukirja* -sarjakin on jo kolmen vuosikymmenen ikäinen. Jälkimmäistä juhlistetaan asiaan kuuluvasti laulamalla yhdessä monen paikkakunnan kirjastossa. Laulaminen tekee ihmiselle hyvää, yhdessä laulaminen vielä parempaa. Sinne vaan mukaan niin Keiteleellä kuin Rovaniemelläkin!

Kun kokoonnumme Tampereelle Aleksis Kiven päivänä, on tarkoitus hiukan vakavoituakin. Tilaisuudessa julkaistava kirja luotaa kyllä menneitä myös lempeästi hymyillen, mutta juhlaseminaarin aihe *Mitä musiikki merkitsee ihmiselle?* on myönteisellä tavalla pysähdyttävä. Kaiken teknisen näpertämisen keskellä lienee oikeutettua lähestyä kaikkeinpyhintä eli musiikkia monelta suunnalta. Odotan ainakin itse suurella innolla näitä puheenvuoroja.

Juhlakirjaa valmistellessa on ollut mitä otollisin tilaisuus pohdiskella myös syntyjä syviä eli tämän arkisen musiikkikirjastotyömme erilaisia ulottuvuuksia. Meillähän on “ulkopuolisten” eli kirjakollegoiden kanssa keskustellessa usein päällä jonkinlainen tasa-arvovaihte. Muistutetaan kaikista niistä tavoista, joilla musiikkia ja musiikkikirjastotyötä on vuosikymmenten mittaan syrjitty ja väheksytty. Ei sitä ehkä ihan 1900-luvun alun torpparitunnelmissa olla, mutta ei kauhean kaukanaakaan aina.

Mutta olemistamme voi lähestyä myös valoisammasta näkökulmasta. Ajatellaan vaikka kaikkea sitä, mitä viidessä vuosikymmenessä on saavutettu, mitä kaikkea on suomalaisille musiikkia harrastaville kirjaston asiakkaille rakennettu. Tasa-arvostakin sopii muistuttaa, mutta asiakkaamme arvioi meitä aina tulosten perusteella. Otetaan siitä mallia.

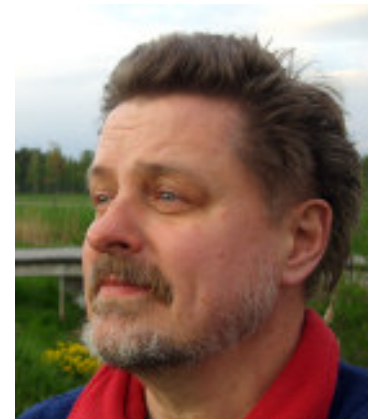
Kutakuinkin tyhjästä olemme rakentaneet koko maan kattavan musiikkipalveluiden verkoston. Se ei ole ehkä yhtä tasalaatuinen kuin kirjapuolen tarjonta, mutta toisaalta todellisia helmiä on kaikkialla Suomessa, ei vain väkirikkaassa etelässä. Jos ei muuten niin kaukopalvelun avulla kaikenlainen musiikki ja musiikki-informaatio on kaikkien ulottuvilla.

Olemme toteuttaneet myös varsin kunnianhimoisesti Pekka Gronowin lanseeraamaa moniarvoista ja laaja-alaista kokoelmapolitiikkaa. Enemmän Nummen suuntaan kallistuvat eivät pidä tätä pelkästään hyvänä asiana, mutta ainakaan emme viimeisten vuosikymmenien aikana ole syyllistyneet minkään makusuuntauksen poissulkemiseen. Musiikki kukkii kirjastoissa rikkaana ja monipuolisena tarjontana.

Omin pikku kätösini olemme myös rakentaneet kansallisia apuvälineitä, standardeja ja toimintamalleja tiedonhaun parantamiseksi. Monessa kansallisessa hankkeessa olemme olleet kirjastoalalla esimerkkiä näyttäneitä tienraivaajia, joiden ennakkoluulottomuuden ansiosta asioita tehdään järkevämmin kuin ehkä muuten tehtäisiin. Itse nostan standardoinnille montakin maljaa.

Juuri nyt on vaikea tietää, millainen tulevaisuutemme tulee olemaan. Kiihkeän kasvun aika voi olla ohi, mutta merkitseekö se uudenlaista laatuun keskittymistä vai jonkinlaista vetäytymistä, sitä on liian aikaista ennustaa. Varmaa kuitenkin on, että tänäkin palvelua edelleen tarvitaan.

Vaatimatonkin voi sopivalla hetkellä myöntää, että juhlamiseen on kuin onkin aihetta. Musiikkikirjastoilla ilonaiheita riittää. Jokainen voi valita itselleen sopivimman. *Na zdrowie! Eskerriska!*

Napolin keskusta ja Vesuvius illan hämyssä

Nähdä Napoli ja jäädä henkiin

IAML:n kokouksessa 20.-25.7.2008

Teksti ja kuvat Ulla Ikäheimo

La bella Napoli näytti kauniit kasvonsa IAMLin kokousvieraille heinäkuussa – roskaongelmakin oli saatu järjestykseen ainakin kaupungin keskustassa. Edellisen vuoden Sydneyn kokoukseen verrattuna väkeä oli lähes kaksin verroin ja esitelmää riittävästi. Keskeisiä teemoja olivat Italian lähes loputtomien käsikirjoituskokoelmien esittelyt sekä erilaisten aineistojen digitointi ja aineistoihin pääsy. Itse keskityin kuuntelemaan jälkimmäisiä, joista kokouksessa saikin varsin vaikuttavan koosteen.

Suurin osa kokouksesta pidettiin Napolin satamassa sijaitsevassa uudehkossa kongressikeskuksessa. Satamatunnelmaa nostattivat parkissa olevat suuret risteilyalukset, parina päivänä rannassa näkyi Suomessakin tehtyjä loistoristeilijöitä.

Avajaiset pidettiin San Pietro a Majella –konservatoriossa, sen omissa kirkossa [!] oli konsertteja ja sen kirjastoon tutustuttiin. Rakennukset ovat peräisin 1300-luvulta, konservatorion käyttöön ne tulivat vuonna 1826. Kirjastossa on mm. Donizettin, Scarlattin, Paisiellon ja Verdin alkuperäiskäsikirjoituksia, joita juuri digitoidaan Italian kirjastojen yhteisluettelonkin kautta katseltavaksi.

IAML-yhteisö toimii

Kansalliset raportit ovat jokavuotista, hieman pakkopullan tuntuista ohjelmaa. Tällä kertaa kuuntelin pohjoismais-baltialaisia raportteja kuitenkin tavallista kiinnostuneempana, koska oma viime vuoden Baltic-Nordic -kokouksemme sai kiitoksia ja mukavaa julkisuutta. Raportit, kuten muukin virallinen ohjelma, ovat luettavissa IAML:in sähköisessä uutiskirjeessä.

IT-komitean alaisuudessa on toiminut musiikkiontologiaa valmisteleva työryhmä. Napolissa perustettiin virallinen ryhmä, jonka tehtävä on saada aikaan kattava, koko musiikin kentän käsittävä ontologia. Työskentelymuotoina ovat sähköposti, wiki ja kokoukset IAMLin kongressien aikaan ja muulloinkin. Aikarajaa ei ilmeisesti pää-

tetty. Voi olla mielenkiintoista verrata tätä kansainvälistä työtä oman Musa/Cillamme ontologisointiin.

5
3/2008

Avajaisten pitopaikka, Napolin konservatorio

Digi luu digi lei

Italiassa on menossa monia kiinnostavia, isoja ja pieniä digitointihankkeita. Napolin konservatorion jo mainittua käsikirjoitushanketta esiteltiin kokouksessa ja paikan päällä kirjastossa. Projekt alkoi vuonna 2000. Käsikirjoitukset luetteloidaan ensin SBN-yhteisluetteloon osakohteina ja digitoidaan sen jälkeen. **Marco Gozzi** Trenton yliopistosta esitteli kahta messu- ja graduaalikirjatietokantaa *Trent Codices* ja *RAPHAEL* – osa esittelystä sujui laulamalla kauniilla tenorilla!

Parman yliopisto digitoi italialaisia musiikkilehtiä vuosilta 1800-1950. Tähän mennessä on valmiina noin 250 000 sivua. Roomalaisilla puolestaan on tulossa Accademia di Santa Cecilia'sn soitinkokoelma kuvatietokantana verkkoon. Kaiken kaikkiaan tuntui siltä, että Italian valtio ja liike-elämän sponsorit ovat sijoittaneet digitointihankkeisiin tällä vuosituhannella runsaasti varoja.

Yhdysvaltalaisia hankkeita esiteltiin myös paljon. Harvardin yliopiston äänitteitä esitellyt **Virginia Danielson** summasi: Digitointi ei ole enää mikään projekti, vaan jatkuvaa työtä, ja rahoituksen on oltava sen mukaan. Oma suosikkini oli ehdottomasti **Jerry McBriden** eleettömän innostuneesti esittelemä *The Monterey Jazz Fes-*

6
3/2008

tival Collection. Stanfordin yliopisto on koonnut festivaalien täydellimmän dokumenttiarkiston, jossa on 1200 äänitettä, 370 filmiä ja runsaasti paperidokumentteja. Tietokanta ja sen sisältämät äänitteet ja filmit tulevat verkkoon lokakuun lopulla. Mutta niinpä niin – tekijänoikeudet suojaavat niitä ja kuuntelu ja katselu on mahdollista vain Stanfordissa tai Montereyn festivaalien julkaisemilta äänitteiltä.

Kirjeenvaihtajamme Pompeijin raunioilla (Kuva Minna Mäkelin)

Semanttinen web ja FRBR

Semanttisen webin käsitteet saattoivat olla monelle osanottajalle uusia eikä esityksiäkään ollut kolmea enempää. Sen sijaan FRBR eli funktionaalinen luettelointi tuntui olevan arkipäivää. Italian yhteisluettelo on jo ”föroböröä”, samoin monet esitellyt digitietokannat.

Semanttisen webin sessiossa IRCAMin kirjastonhoitaja **Michael Fingerhut** esitteli Ranskan nykymusiikin portaalia *Contemporary music*. Se on neljäntoista musiikkiorganisaation ylläpitämä portaali, jossa voi navigoida teosten, äänitteiden, nuottien, esitysten, kirjojen, elämäkertojen ym. kesken. Taustalla on ontologiatyyppinen metadata, joka linkkaa käsitteitä yhteen ja auttaa hakijaa eteenpäin. Norjalaisen *Ontopedia*-hankkeen puuhamies **Steve Pepper** esitteli semanttisen webin peruskäsitteitä, erityisesti käsitekarttoja eli ”topic maps”. Semanttisen webin sovellusta voi Suomessakin katsella vaikka syyskuussa julkistetun *KulttuuriSammon* sivuilta.

Napolin keskustan varjoisia kujia,
niin kuvauksellista, niin kuvauksellista!

Musiikkia ja kulttuuria

Italialaisesta musiikista ei lukijoille tarvitse mitään kertoa. Sitä kuului elävänä kaduillakin – en ole ennen koko elämässäni saanut niin monta henkilökohtaista serenadia kuin Napolissa viikon aikana. Koettakaapa istua siellä joskus yksinänne ulkoilmakahvilassa, tytöt! Illanvietoissa soittivat konservatorion opiskelijat, ja viralliset konsertit olivat modernia italialaista kuoromusiikkia ja Mozart-vaikutteista orkesterimusiikkia.

Retkipäivänä lähes kaikki lähtivät Pompeijiin. Vaikka juuri edellisellä viikolla luin Helsingin Sanomista, että paikka on surkeassa kunnossa, useita taloja on suljettu ja vessojen taso huono, olin ensikertalaisena erittäin vaikuttunut. Kongressi häiritsi

ikävästi, niin etten ehtinyt käydä Napolin arkeologisessa museossa, minne suurin osa Pompeijin irtaimistosta, patsaista ym. on koottu. Kotona sitten on kerrattu Rooman valtakunnan historiaa.

Amsterdamin ensi vuoden esittelyvideo on verkossa ja esitelmiä pyydetään. Amsterdam on taas vähän erilainen paikka, varmasti lähempänä pohjoismaisia näkemyksiä. Napolissa oli Suomesta vain orkesterikirjastolaisia ja kansalliskirjastolainen – ensi vuonna yleiset kirjastot aktiivisesti esiin! Kongressin esitykset eivät ole tätä kirjoitettaessa vielä(kään) ilmestyneet kokouksen kotisivuille, jotka näkyvät jääneen silleen.

Digitoinnin ja föröbörön välissä - herkkuja á la Napoli

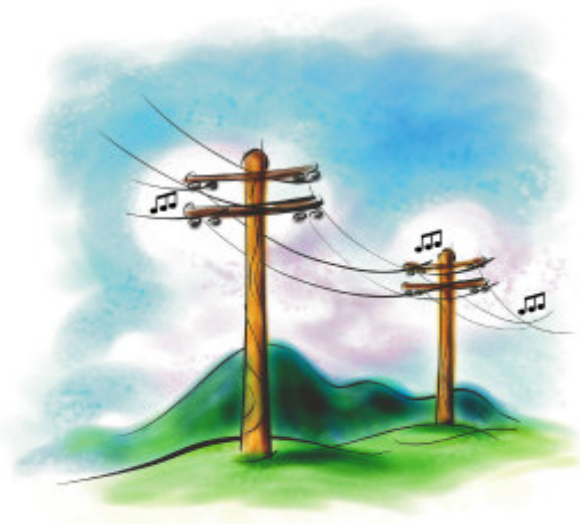
Verkko-osoitteita

Kokouksen viralliset sivut www.iamlnapoli2008.it
 Avajaispaikan kotisivut www.sanpietroamajella.it
 IAML:n uutiskirje www.iaml.info/publications/newsletter
 SBN-yhteisluettelo www.iccu.sbn.it/
 RAPHAEL www.cantusfractus.org
 Contemporary music www.musiquecontemporaine.fr

Tämän numeron kirjoittajat

Tapani Boman, Savonlinna
Raija Haapsaari, FM, Tampere
Pirjo Hakuni, Tampere
Ulla Ikäheimo, Kansalliskirjasto
Inkeri Kulpakko, Rovaniemi
Liisa Lehtikangas, Salo
Pirkko Mertsalmi, Hämeenlinna
Kyösti Mäkelä, Jyväskylä
Katri Piepponen, Joensuu
Heli Pohjola, Raisio
Heikki Poroila, Vantaa
Sirkka Yletyinen, Lahti

Joko halutaan panostaa verkkomusiikkiin?

Heikki Poroila

Intervallin numerossa 2/2008 Sony BMG:n Suomen osaston toimitusjohtaja Kimmo Valtanen visioi näyttävästi ja optimistisesti mallia, jonka avulla myös yleiset kirjastot saataisiin mukaan musiikin verkkojakeluun. Valtasen perustelut optimismilleen olivat hänen havainnoissaan levy-yhtiöiden ajattelutapojen muutoksista ja talouselämän realiteeteista.

Haastattelun jälkeen ovat pääkaupunkiseudun kirjastojen edustajat ehtineet jo konkreettisempiin keskusteluihin levy-yhtiön digitoiminnan päällikön ja verkkomusiikki-palveluita teknisesti rakentavan Securycast-nimisen yrityksen edustajan kanssa. Kuten elämää nähneet saattoivat arvailla, Kimmo Valtasen visioiden tielle on kuin onkin kasautunut yhtä ja toista raivattavaa. Osa raivattavasta, erityisesti raha, saattaa osoittautua ylivoimaiseksi urakaksi.

Pääkaupunkiseudun kirjastojen vetämiin keskusteluihin ja niistä mahdollisesti kehkeytyviin kokeiluihin palataan, kun on jotain konkreettista kerrottavaa. Olen itse ollut kuitenkin aistivini, etteivät kaikki kollegat näe Valtasen visioita samalla ta-

valla tärkeinä tai tavoittelemisen arvoisina. Kriittisimmät panevat samaan kulhoon CD.hankintojen lisäksi myös kirjaston kulttuuriroolin yhteiskunnassa.

Selvittääkseni tämänhetkisiä valmiuksia ja asenteita tein pienen ja yksinkertaisen kyselyn joukolle kollegoja erikokoisissa kirjastoissa ympäri Suomea (jätin pois pääkaupunkiseudun ja kaikkein pienimmät kirjastot). Kysymykseni oli tarkoituksella pelkistetty ja karkea: kuinka suuren prosenttiosuuden olisit valmis siirtämään nykyisestä aineistonhankintamäärärahoista kirjaston tarjoamaan verkkomusiikkipalveluun. Palvelua ei tässä vaiheessa määritelty tarkasti, mutta vastaajien tuli ajatella asiaa tyyllillisesti monipuolisen ja laajan tarjonnan pohjalta (taustalla vertailukohtana Naxos Music Library, joka tarjoaa 25000 CD-levyllistä ja noin 350000 raitaa lähinnä taide-musiikkia, kun isojen levy-yhtiöiden koko tuotannon kohdalla puhutaan miljoonista raidoista).

Kollegojen reaktiot olivat mielenkiintoisia. Osa veti henkisestä hihastaan jonkin luvun, toiset ottivat kantaa ankaran pyristelyn jälkeen, eivätkä kaikki suostuneet vastaamaan (en tarkoita niitä muutamia, jotka jättivät vastaamatta vaan niitä, jotka perustelivat, mikseivät vastaa). Seuraavassa esittelen vastauksia alustavine kommentteineen.

Kohtuullisen innostuneet

Osa vastaajista ei ruvennut problematisoimaan kysymystä, vaan löivät ilman suurempia seremonioita pöytään lukuja. **Kirkkonummella** (*Jyrki Valto*) pidetään tarkoituksenmukaisena 20% osuutta, **Sotkamossa** (*Leena Kolehmainen*) ollaan valmiita 25% satsaukseen, vaikka perinteinen CD-levykin menee vielä suhteellisen hyvin lainaan. **Hämeenlinnassa** (*Pirkko Mertsalmi*) on perusasenne myönteinen ja sen myötä prosentti ”kolmisenkymmentä”. Näin Pirkko perusteli lukua: ”Meillä suhtaudutaan positiivisesti verkkomusiikin tarjoamiseen asiakkaille, mutta kuka pystyy ennustamaan sen, miten nopeasti fyysisten levyjen tarjonta ja kysyntä vähenevät, ja toisaalta miten uusi palvelu otetaan vastaan? Yleensä uusia asioita halutaan kokeilla ensin pienemmässä mittakaavassa, ja sitten lisätään volyyymiä tarpeen mukaan. Esimerkiksi Naxosin palvelun aloitimme varovaisesti viidellä lisenssillä kuluvan vuoden alussa. Seuraamme käyttötilastoja, ja reagoimme lisäämällä lisenssejä tarpeen mukaan.”

Myös **Joensuussa** on valmiutta samantasoiseen panostukseen. Näin perusteli asiaa *Katri Piepponen*: ”Mikäli taustaoletus ko. palvelussa täyttyisi aineiston monipuolisuuden osalta, niin pääkirjaston musiikkiosaston määrärahoista olisin valmis laitta-

maan 25-30 % ko. tyypiseen palveluun. Koko seutukirjaston kannalta palvelun merkitys tietysti vain korostuisi kun lähikirjastojen asiakkaat samoin kuin seutukirjastoon kuuluvien viiden muun kunnan kirjastojen asiakkaat saisivat käyttöönsä monipuolisemmin ja enemmän musiikkia kuin aiemmin.” Katri muistuttaa toisaalta siitä, miten vaikeata tällaisia arvioita on esittää, koska tarkempaa palvelun sisältöä ei ole tiedossa ja CD-levyjä on edelleen ostettavissa. ”Mikäli todella käy niin, että CD-levyt haipuvat lähitulevaisuudessa kokonaan, niin tämäntyyppisten palveluiden saaminen kirjastojen repertuaariin jää kai ainoaksi keinoksi saada uutta musiikkia maksutta asiakkaidemme käyttöön. Silloin käynee niin, että ko. palveluihin laitettava rahamäärä vähitellen nousee, mikäli laadukkaita musiikkikirjastopalveluita halutaan yhä pitää yllä.”

Lapissa ei ole vielä kokemuksia edes Naxos Music Librarystä, mutta kiinnostusta **Rovaniemellä** on. Näin perustelee *Inkeri Kulpakko*: ”Nopeasti arvioituna sanoisin, että ehkä 25 % äänitteiden hankinnasta voisi käyttää verkkopalveluun. Se on aika pieni osuus, mutta ajan myötä se varmasti kasvaisi. Aloittaisin siis tuollaisella pienellä satsauksella, sillä katson, että varsinkin täällä Lapissa on tärkeää tarjota myös perinteisiä formaatteja. Rovaniemelläkään ei ole enää levykauppaa ja tuskin tulee. Netti-latauksen ja nettikauppojen rinnalla kirjasto siis fyysisyydessään tärkeä, paikana ja fyysisten formaattien tarjoaja. Ihmisillä on kuitenkin stereot ym. CD-soittimet joita haluavat käyttää MP3-soittinten rinnalla. Sitten on tietenkin asiakasryhmiä jotka nimenomaan haluavat musiikkinsa (vielä) CD-formaatissa. Ne, jotka eivät ole tottuneita netin käyttäjiä, ovat tärkeä ryhmä, ja mielestäni heitä tulee kirjaston palvelulla, vaikka kovasti ollaan edistymässä ja edistämässä. Mielenkiintoista on myös se, että metallimusiikin ja muun raskaan rokin kuuntelijat suosivat CD-levyjä. Tai sitten heitä vain on niin paljon keskuudessamme ja he kuuntelevat paljon musiikkia, mitä vain netistä ja kirjastosta helposti saa.”

Varovaiset ja empivät

Kyösti Mäkelä Jyväskylästä ei sano suoraan ei, mutta heittää peliin ehtoja tiukkoja ehtoja: ”Osuus riippuu kokonaan siitä, minkälaiset käyttöoikeudet ko. palveluun tulisi. Jos käyttö olisi rajoitettu vain. tosiaikaiseen kuulemiseen eikä aineistoa olisi mitenkään – siis tavanomaisin keinoin tavanomaisella koneella – mahdollista tallentaa/kopioida omalle koneelle (ja siitä edelleen johonkin muuhun tallentimeen), en pitäisi sitä mitenkään merkittävänä lisäpalveluna. En siis varaisi tähän palveluun kovinkaan isoa osaa nykyisestä, niukahkosta määrärahasamme, ehkäpä tarjonnan kattavuudesta riippuen korkeintaan 10 %. Mutta mikäli aineiston kopiointi esim.

omiin muistivälineisiin olisi sallittu, helppoa ja onnistuisi myös mattimeikäläiseltä, voisin harkita osuuden nostamista jopa viidennekseen, en kuitenkaan sitä suuremmaksi, sillä kotimaisen viihteen ja pop/rockin kysyntä ei nykyiselläänkään niin hirmuista ole ja usein sitä kysytään ns. ’funktionaalsiin’ käyttöyhteyksiin, joissa netti ei sinällään palvele.”

Raisiossa ollaan myös varovaisia. Näin *Heli Pohjola*: ”Aika varovaisesti lähtisin Raision kirjaston musiikkiaineiston määrärahabudjetin kanssa liikkeelle. Moni asia vaikuttaa: musiikkitalenteiden lainausmäärän kehitys (laskeeko tulevina vuosina radiakaalisti vai ei), millainen ja kuinka kattava verkkopalvelu on, verkkopalvelun ja fyysisten tallenteiden rinnakkaishankinta (missä suhteessa mitään). Raision kirjaston musiikkiaineiston määräraha on pienentynyt parin viime vuoden aikana aika lailla – pienentääkö verkkoaineistoon siirtyminen määrää entisestään, koska verkkoaineistoa voi käyttää kotoa käsin ja fyysiset käynnit vähenevät ja tähän linkitettyä kysymys miten parin vuoden päästä kirjastokäyntejä mitataankaan? Kaikki vaikuttaa kaikkein. Mikäli lainausmäärät laskevat kovasti entisestään (meillähän musiikkiaineiston lainausmäärä on laskenut melkoisesti) ja väki ei enää käy musiikkiosastolla mutta verkkopalvelu toimii hyvin, lähtisin mukaan ensin 20% panoksella. Jos homma toimisi, lisäisin panosta.” Heliäkin varauksellisempi on kollega, jonka vastaus on ”ei penniäkään”, koska ”jos palvelu on kokonaan verkossa, asiakaskunta ei enää tule fyysisesti kirjastoon lainkaan ja piste.”

Tunnetusti pitkään hyvin resurssoidussa **Lahdessa** ei innostuta sielläkään. Näin perustelee *Sirkka Yletyinen*: ”5-10 %, joten aika varovainen olisin määrärahojen siirtämisestä verkkopalveluihin – aika brändääminen tarvittaisiin, että nuoret hakisivat musiikkinsa kirjaston sivujen kautta – HelMet-musiikkisivut voisi tällainen portti ollakin. Yksi yhteinen portaali taas hämärtäisi kirjaston roolin – onko se sitten tärkeää – ehkä kunnallisten rahoittajien mielestä olisi. Kymmenen Naxos-lisenssiä riittää koko Päijät-Hämeelle, joten tämä palvelu ei ole kovin kallis, mutta ei ylen tärkeäkään suurelle yleisölle. Joillekin harrastajille, opiskelijoille ja muusikoille se on silti osoitautunut merkittäväksi. Perimmäisten kysymysten äärellä ollaan eli kokoelmapolitiikkakysymyshän tämä on. Kirjojen ja nuottien tarjonta ja tarve ei näytä vähenemisen merkkejä, joten ottajia rahalle on, jos äänitetarjonta vähenee.”

Salossa on asiaa pohdittu tavallista perusteellisemmin, joten on mielenkiintoista lukea *Liisa Lehtikankaan* perusteluja noin 10% tarjoukselleen: ”Salossa on Naxos Music Library ollut käytössä noin vuoden verran. Käytössä on 5 lisenssiä. Klassisen musiikin suurkuluttajat ovat olleet kiinnostuneita palvelusta, mutta toistaiseksi usein kynnyskysymykseksi on noussut se, että kiinnostuneilla asiakkailla ei ole lainkaan tietokonetta tai laajakaistaa tai sitten vanhojen koneiden kaiuttimet/äänikortit ovat sen

tasoisia, että kuuntelu ei ole nautinto. Myös käyttäjien tietotekniikkataidot ovat nousseet esteeksi. NML:n käyttöliittymä on periaatteessa yksinkertainen, mutta tiedonhakumahdollisuudet ovat rajalliset. Esim. tekijöiden translitterointi on tehty englantilaisittain eikä yhtenäistettyjä nimekkeitä ole. Välillä turhauttaa, kun on käyttänyt paljon aikaa käyttäjäkoulutukseen – niin henkilökunnalle kuin esim. musiikkiopiston opettajille ja opiskelijoille – ja nyt täytyy kertoa, että unohtakaa tämän palvelun yhteydessä kaikki ne ohjeet, jotka olen antanut yhtenäistettyjen nimekkeiden ja tekijöiden nimien käyttämisessä.”

”Eniten minua huolestuttavat kuitenkin NML-palvelussa joidenkin kollegojen asenteet. Osa kirjastonhoitajista sekä omassa kirjastossa että ympäristökuntien kirjastoissa (jotka liittyvät ensi vuoden alussa Salon kirjastoon) on sitä mieltä, että tarvitseeko taidemusiikin CD-levyjä enää hankkia kun meillä on NML. Silti ympäristökuntien kirjastoissa ei ole tietokoneen yhteydessä kuuntelupistettä, jossa asiakkaat voisivat testata NML-palvelua eikä henkilökunnalla ole tietotaitoa palvelun esittelemiseen. Tämä muistuttaa kärjistäen vaikkapa veroviraston palvelua: älä meiltä kysy vaan etsi ja tulosta oikea lomake netistä ja kun kysyy tarkkaa nettiosoitetta, saa vastaukseksi, että kyllä se siellä jossain veroviraston sivuilla on. Lisäksi NML-palvelussa on mukana kuitenkin vain pieni määrä eri kustantajia, minkä vuoksi suuresta tarjonnasta huolimatta palvelusta ei löydy todella huipputulkintaa joistakin taidemusiikin merkkiteoksista. Viime syksynä yritin etsiä NML:stä tällaista huippuversiota Bachin Matteuspassiosta, mutta en mielestäni sellaista löytänyt. Määrä ei korvaa laatua. Ontuvana vertauksena kaunokirjallisuuteen voisi sanoa, että jos tarjolla olisi romaaneista muutaman ison kustantajan verkkopalvelu, saattaisi jonkin klassikoteoksen paras suomennos puuttua kokonaan eikä varmaan tällöin kukaan kirjastonhoitaja ihmettelisi, miksi sellainen hankittaisiin paperiversiona.”

”Salon seudun kirjastojen strategian mukaan Salon pääkirjastossa on kattava kokoelma musiikin kaikilta osa-alueilta, joten jos yritän edelleenkin pitää hengissä tätä kunnianhimoista tavoitetta, niin en voi siis ajatella lohkaisevani aineistomäärärahaa isompaa osaa verkkopalveluun. Ensimmäisen vuoden alussa Salo ja 9 ympäristökuntaa yhdistyvät ja väestöpohja, jota kirjastomme palvelee kasvaa 25 000 asukkaasta 55 000 asukkaaseen. Kaikista kirjastoista vain Salon pääkirjastossa on musiikkiosasto ja ne ympäristökuntien kirjastot, jotka musiikkia hankkivat, ottavat pääsääntöisesti vain kotimaisia iskelmiä, listaykkösiä sekä hittikokoelmia.”

”Edellistä ei kuitenkaan ole syytä pitää elektronisen aineiston vastaisuutena tai tietoverkkovastaisuutena. Tällä hetkellä näen vain verkon kautta tarjottavat palvelut lisäpalveluina, jotka eivät juurikaan vielä vähennä CD-levyjen hankintaa. Tilanne on vähän sama kuin CD-levyjen tullessa markkinoille: jonkin aikaa täytyi kirjastoon hankkia samaa aineistoa sekä vinyyleinä että CD-levyinä. En kuitenkaan usko, että verkkopalvelujen käyttö yleistyisi likikään samaa vauhtia kuin CD-levyt tulivat markkinoille.”

”Verkkopalvelulla olisi kyllä totta kai kiistattomia hyötyjä: se houkuttelisi kirjaston verkkopalvelujen käyttäjiksi uusia asiakasryhmiä ja myös kirjastonkäytön opetuksesta tulisi monipuolisempaa kun voisi tiedonhakuharjoitusten ohella esitellä tällaista palvelua. Tällöin lisensssejä pitäisi olla kuitenkin riittävästi: ei ole mielekäästä, jos opetustilanteessa vain muutamat nopeimmat pääsisivät sisään palveluun.”

Tapani Bomanilla Savonlinnasta on ennen vastausta (15-20%) suuri joukko kysymyksiä, jotka on varmasti hyvä näyttää laajemmallekin yleisölle. ”Millaista musiikkia valikoima sisältäisi? Miksi vain populaari? Kuinka pysyvästi verkkoäänitteet tulisivat kirjaston kokoelmiin? Voiko esim. poistaa parin vuoden päästä äänitteet, joita kukaan ei kuuntele ja miten se huomioidaan maksuissa? Tarkoittaako palvelu sitä, että asiakas voi kuunnella musiikkia verkosta kirjaston tiloissa, asiakas voi ladata musiikkia verkosta omalle tietokoneelleen ja kuunnella sitä kotonaan vai että asiakas voi ladata musiikkia verkosta kannettavalle laitteelle ja kuunnella sitä missä tahansa?

Kahdessa jälkimmäisessä tapauksessa voi kysyä, tarvitaanko välittäjäksi kirjastoa, kun musiikkia ladataan verkosta joka tapauksessa, laillisesti tai laittomasti? Tällä hetkellä asiakkaat mielestäni mieluummin kuitenkin haluavat levyt kotiinsa kuunneltaviksi. Pääkaupunkiseudulla on kai suuntauksena, että asiakkaat pitävät kirjastoa toisena olohuoneenaan ja viettävät siellä aikaa enemmänkin. Savonlinnassa tuntuu pelkästään tilanahtauden takia hankalalta järjestää tällä hetkellä vastaavia olosuhteita. Mutta olisikohan tätä aiheellista kysyä asiakkailta? Kuinka paljon heidän joukostaan löytyisi innokkuutta palvelun käyttämiseen?”

Kaikkein epäilevimmät

Pirjo Hakuni Tampereelta ei halunnut lähteä edes prosentteja ilmoittamaan. ”Mielestäni on mahdotonta vastata tällaiseen kysymykseen tietämättä mitä tarjotaan ja millä ehdoilla. Tämä jos mikä on sian säkissä arvioimista. Palvelun tarjoajan tehtävä on esittää tarjous, johon mahdolliset ostajat reagoivat haluamallaan tavalla. En myöskään pidä järkevänä julkistaa minkäänlaisia prosenttiarvioita kirjastojen taholta, koska palvelun tarjoajat saavat siitä helpon syötin. Heillä on mahdollisuus itselläänkin saada selville, minkälaisilla summilla kirjastot hankkivat aineistoja, joten meidän ei tarvitse tarjota tietoa heille. Jos me annamme summia, he mitoittavat maksut mahdollisimman korkealle ylärajalle. Tällaiseen kaupankäyntiin ei ole ollenkaan viisasta lähteä. Tällaisista asioista ollaan periaatteessa kirjastoissa kiinnostuneita. Tai ainakin Tampereella ollaan. Mutta tällaisten rahasummien arvioiminen on kuin tuuleen puhaltaisi. Asia riippuu kokonaistilanteesta.”

Itse olen näin prosenttien utelijanakin aika skeptinen, vaikkakin ehkä hiukan erilaisista syistä kuin Hakunin Pirjo. Alustavissa keskusteluissa olen heittänyt ilmaan (täysin hihasta ja vailla mitään **Vantaan** valtuuksia) arvelun, että monipuolinen ja helppokäyttöinen palvelu voisi saada enintään kolmanneksen kirjastojen nykyisistä määrärahoista. Edellä esitettyjä näkemyksiä vasten tämä arvelu on ollut selvästi hövelimpi kuin mihin kirjastoissa tällä hetkellä on innostusta.

Levy-yhtiöiden kiinnostus meidän määrärahoihimme ja niiden uudelleensuuntaamisen valmiuksiimme on luonnollista. Kimmo Valtanen jo haastattelussaan keväällä vakuutti heidän ymmärtävän, että kirjastoilla on vuotuinen budjetti, jonka puitteissa myös uudet palvelut täytyy suunnitella. Mielestäni Valtanen myös ymmärsi, ettei verkkopalveluun ole saatavissa yleisesti uutta rahaa, vaan kaikki täytyy irrottaa nykyisistä ja tulevista vuotuisista määrärahoista.

On selvää, että palvelun tarjoajan tehtävänä on kertoa, mitä tarjolla on ja mihin hintaan. Näinhän markkinatalous teoriassa toimii. Koska kyseessä kuitenkin on aivan uusi tuote, joka täytyy myös teknisesti ja juridisesti räätälöidä (esimerkiksi Sonyllä ei ole Teoston kanssa sopimusta kirjastossa käytettävästä musiikista, meidän täytyisi neuvotella sellainen sopimus itse), markkinoita täytyy ehkä hiukan ruokkia informaatiolla. En pidä vaarallisena sitä, että etsitään jotain karkeita puitteita niille rah summille, joista voisi olla kysymys. Tilanne kun on joka tapauksessa sellainen, että myyjällä on tekijänoikeuslain mukaan yksin valta päättää, edetäänkö asiassa vai ei. Jos kirjastojen puolelta ei anneta minkäänlaista taloudellista informaatiota – tietoen ilman sitoumuksia –, voi myyjän kiinnostus lopahtaa.

Kuultuani ensimmäisissä neuvotteluissa sen hintatason, josta yksi neljästä suuresta levy-yhtiöstä lähtee liikkeelle, joutui periaatteellinen kiinnostukseni koetukselle. Vaikka pidän perusinformaation välittämistä välttämättömänä, markkinapöydässä ei tietenkään kannata istuskella, jos heti kättelyssä tietää omien rahojen riittämättömyyden. Kun levy-yhtiöt ja muut myyjät ovat kiinnostuneita maksimituotosta, emme voi välttää etujen ristiriitaa.

Kirjastojen näkökulmasta on kuitenkin selvää, että CD-levyjen valmistuksen ja jakelun jatkuessa ei ole mitään järkeä laittaa verkkopalveluun koko hankintamäärärahaa. Vaikka palvelu olisi kuinka monipuolinen ja maukas, siitä ei jää kirjaston kokoelmaan jälkeäkään. Malli, jossa kaikki rahat menevät verkkopalveluun ja oman kokoelman kartuttaminen tyssää kokonaan, on mahdoton. Paitsi tietenkin sellaisessa tilanteessa, jossa uusia äänitteitä ei voi enää kokoelmaan ostaa.

Alustavia johtopäätöksiä

Pitäisin tärkeänä erottaa toisistaan yleinen uusiin verkkopalveluihin liittyvä myönteinen kiinnostus ja lainsäädännöstä seuraava pakko jollain keinolla päästä mukaan musiikin verkkojakeluun. On ymmärrettävä, ettemme vielä ole missään pakkotilanteessa vaan kaikki suunnitelmat koskevat äänitteiden ostamisen rinnalle tulevaa palvelua. Toisenlainenkin tilanne voi silti olla edessä.

Kun luen kollegojen vastauksia, en havaitse juuri lainkaan voimakasta innostusta. Moni toki ymmärtää verkkopalveluun liittyvät myönteiset seikat, joita kokemukset Naxos Music Librarystä ovat voineet tukea ja vastaajien lisäksi on varmasti joukko ehkä nuorempia kollegoja, joiden mielestä asiaan on tartuttava empimättä eikä ainaakaan jättävä odottamaan pakkotilannetta. Enemmistö kallistuu ehkä kuitenkin varovaisen ja pienten askelten etenemisen linjalle.

Olen itsekin tällä linjalla lähinnä kahdesta syystä. Ensinnäkin Kimmo Valtasen entusiasmia yhtään väheksymättä pidän epätodennäköisenä, että ääniteteollisuuden puolella oltaisiin laajasti valmiita järjestämään julkisia kirjastoja mukaan verkko-bisnekseen. Tähän viittaa erityisesti se, ettei edes Valtasen oma yhtiö ole ollut halukas tarjoamaan kirjastoille valmista palvelua vaan lähinnä vain lupauksen myydä musiikkia myös kirjastoille, markkinahintaan.

Toinen epäilyksiä synnyttävä tosiasia on verkkomarkkinoiden nopea evoluutio, joka tällä hetkellä näyttää olevan siirtymässä mp3-tiedostojen verkkomyynnistä tilauspohjaiseen (*subscription*) musiikin jakeluun (Nokian kännykkä, jossa on vuoden kuuntelu-oikeus hintaan upotettuna, ei tule olemaan alan viimeinen sana). Voi tuntua epäloogiselta, että heti kun suojaamattomien mp3-tiedostojen välittäminen alkaa näyttää päätrendiltä ja kunnollinen laillinen myynti mahdolliselta, levy-yhtiöt hylkäävätkin mallin ja siirtyvän seuraavaan.

Ratkaisulla on kuitenkin selkeät taloudelliset perusteensa. Tiedostojen myynti ei ole kasvanut yhtiöiden odottamalla ja toivomalla tavalla (eikä sitä virhettä ei ole toistettu, että olisi LP-levyjen tavoin lopetettu saman tien CD-levyjen valmistus). Tiedostojen myynti ei ole korvannut CD-myynnin laskua, koska tehokas P2P-verkosto vie koko ajan osan potentiaalisista ostajista laittomille, mutta halvoille markkinoille. Tässä tilanteessa teollisuus on aiemmasta oppineena hylännyt uhkailulinjan ja etsii ratkaisua houkuttelevan tarjouksen suunnalta.

Tilauspohjaisuus – jota mm. Naxosin pääjohtaja yritti lanseerata muille firmoille jo vuosia sitten – perustuu ajatukseen, että lopetetaan nappikauppa (mp3-välitys) ja muutetaan kaupankäynti samanlaiseksi kuin millainen maksullisen television puolella on jo pitkään ollut. Myydään laajaa ja monipuolista kuunteluoikeutta aikaan sidotulla maksulla, jolloin vältetään lukemattomat pienet myyntitapahtumat. Kuluttajakin pääsee nettikauppojen selailun ja tilaamisen vaivasta, kun suostuu kasamaan kerralla maksettavaksi sen summan, jonka joka tapauksessa musiikkiin käyttäisi tiettyssä ajassa. Jos tilauspohjainen kuuntelu- ja tai latauspalvelu pystytään tarjoamaan teknisesti yksinkertaisella tavalla kohtuulliseen hintaan, se on tarjous josta on vaikea kieltäytyä.

Kirjastojen verkkomusiikkipalvelun kannalta tilauspohjainen jakelu kuluttajamarkkinoilla on selkeästi rajoittava ja ehkä estäväkin tekijä. Hyvin toimiva tilauspalvelu vähentää kirjaston asiakkaiden motivaatiota käyttää juuri kirjaston palvelua ja aivan varmasti se vähentää levy-yhtiöiden motivaatiota tarjota monipuolista ja laajaa verkkopalvelua kirjaston piikkiin. Teollisuus ei yksinkertaisesti halua myydä kansalaisille samaa palvelua, jonka nämä voisivat saada kirjastosta maksutta.

Jotta kirjaston verkkopalvelu ei kilpailisi tilauspalveluiden kanssa, sen täytyisi olla jollain tavalla selvästi vähemmän kiinnostava tai paremmin tuottava kuin tilauspalvelun. Lienee epä- ja inhorealista ajatella, että kirjastoilta voitaisiin missään olosuhteissa nyhtää markkinahintaa enemmän rahaa. Sen sijaan on helppoa kuvitella, millä eri tavoilla kirjaston palvelu voisi huonosti kilpailla tilauspalvelun kanssa.

Helpointa olisi jättää uutuudet pois, kokonaan tai määrääjäksi (karenssi). Tämä vähentäisi kuitenkin kirjastojen kiinnostusta niin voimakkaasti, ettei sen toteuttaminen olisi helppoa. Toinen mahdollisuus olisi pitää valikoima monipuolisena, mutta suppeana. Tällöin tilauspalvelun houkuttimena olisi, että siellä on enemmän musiikkia kuin kirjastossa. Tällainenkaan ei kuulosta kirjaston perusideaa vasten ollelleen houkuttelevalta. Meidän valttimme on aina ollut juuri monipuolisuus ja kattavuus.

Kolmas keino vähentää kirjastopalvelun houkuttelevuutta olisi rajata siitä kokonaisia isoja tyylilajeja tai aikakausia pois. Tämäkin on erittäin vastenmielinen ajatus kirjastopalveluiden näkökulmasta. Naxos Music Library menee kokeiluna, mutta ei sitä voi pitää pysyvänä ratkaisuna koko asialle.

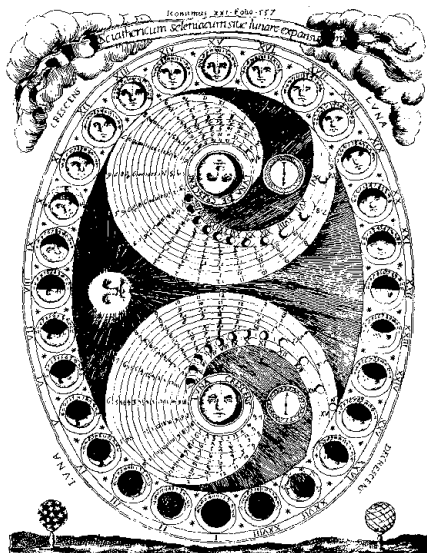
Neljäs merkittävä ero voisi olla siinä, että tilausasiakas voi halutessaan pientä lisämaksua vastaan pitää kuuntelemaansa tai lataamansa tiedoston, kun taas kirjasto tar-

joaisi vain streaming-palvelua. Jos kokoelma kuitenkin on pysyvästi käytössä, miksi nähdä säilyttämisen vaiva? Vanhemmille ikäluokille luonnollinen tavarankeräily omaan kokoelmaan menettää tosiaikaisessa tilauspalvelussa pitkälle perustelunsa (skeptikko toki muistuttaa, ettei palvelun pysyvyydestä ole koskaan takeita).

Viides kilpailukeino olisi pitää äänenlaatu kirjastovälityksessä huonompana kuin tilauspalveluissa. Näinhän toimii myös Naxos tällä hetkellä, vaikka lisää maksamalla saa myös CD-tasoista ääntä. Kun tietää, miten vähän suuri enemmistö näyttää kiinnittävän huomiota äänen laatuun, tätäkään tietä ei oikein voi pitää uskottavana.

Vaikka kuinka yritän, en tunnu keksivän tapaa, jolla tilauspalvelu ja kirjaston verkkopalvelu voisivat elää rinnakkain ilman että kirjasto joutuu tyytymään murusiin ja tarjoaa typistettyä, huonoa palvelua. Tässä vaiheessa onkin pakko tehdä sellainen johtopäätös, ettei kirjastojen tarjoamalle monipuoliselle ja laadukkaalle verkkopalvelulle ole olemassa kaupallisia edellytyksiä.

Keskustelu ja mietintä toivottavasti jatkuu.

13
3/2008

Pitääkö kukaan enää Brahmsista? *

Raija Haapsaari

Pistäydyn silloin tällöin läheisellä kirpputorilla etsimässä uusia dekkareita. Joskus niitä löytyykin. Pöydillä on metrikaupalla 1-2 euron hintaisia CD-levyjä. Suurin osa on ulkomaisia, nimet ja esiintyjät eivät sano minulle mitään. Samanaikaisesti lehdissä esitellään uusia musiikkikännyköitä ja muita musiikkilaitteita. Maailma on muuttumassa yhä viihteellisemmäksi ja muiden mukana myös kirjastot. Näinkö kehitys kehittyy?

Katsellessani CD-kasojia mietin mitä tämä tarkoittaa kirjastojen kannalta. Musiikki-tuotteita tulvii ympäri maailmaa, kieliongelmaa kun ei ole. Kun minä tulin mukaan musiikkikirjastotyöhön, LP-levy oli melko uusi tuote. Omassa lapsuudenympäristössäni musiikkitarjonta rajoittui paikallisen mieskuoron konsertteihin, olihan tietenkin radio ja musiikkielokuvat. Muistan ikuisesti Deanna Durbinin ja José Iturbi -elokuvat. Hyvin harvalla suomalaisella nuottikuva alkaa näkemällä soida, näin ei ollut ainakaan 50-luvulla.

Kun ensimmäisiä kertoja kuulin tai pikemminkin luin musiikkikirjastotyöstä, olin jo harjoittelijana Porin kaupunginkirjastossa 1953. Minusta oli upeata ajatella, että kai-

[* Kirjoituksen tiivistelmä on julkaistu Kirjastolehden numerossa 4/2008 otsikolla *Kun musiikki ja kirjastot kohtasivat*. Tässä alkuperäinen teksti on kokonaisuudessaan.]

killa olisi mahdollisuus kuulla maailman parhaimmat sävelteokset kirjastoissa maksutta, jos vain haluaisivat. Voitaisiin lopettaa puheet konserttimusiikin elitismistä ja rikkaiden etuoikeudesta parempaan musiikkiin. Samalla ihmisten musiikkitietoisuus lisääntyisi ja musiikkimaku kehittyisi. Laskimme leikkiä kuinka suomalaiset tuota pikaa viheltäisivät ooppera-aarioita kadulla kulkiessaan, kuten Italiassa kerrottiin tapahtuvan. Miten ihmiset saataisiin tahtomaan, siinäpä kysymys. Pieleen on mennyt. Kuka vielä uskoo, että ihmisten musiikkimakua voi muuttaa, ei kai kukaan.

Yleisten kirjastojen musiikkiosastoja alettiin kehittää saksalaisen kirjastomallin mukaan ja musiikkiammattilaisten toimesta. Tämä koskee nimenomaan 1950-luvun lehtikirjoittelua ja Seppo Nummea, olihan hän usean musiikkilehden toimittaja ja kriitikko. Saksalaisuuteen vaikutti Nummen oma säveltäjälaatu kamarimusiikin ja liedin säveltäjänä. Hän halusi musiikkikirjastojen avulla vahvistaa kamarimusiikin ja liedin asemaa Suomen musiikkielämässä. Onkohan kukaan koskaan vakavissaan uskonut tällaisen kehityksen mahdollisuuteen?

Saksalainen kirjastomalli tuli jo vuonna 1951, kun joukko suomalaisia kirjastonhoitajia kävi tutustumassa saksalaiseen kirjastotoimintaan Helsingin kaupunginkirjaston johtajan Uuno Saarnion johdolla. Kirjastolehden matkaraportissa mainitaan erityisesti tri Alfons Ott, joka oli Münchenin kaupunginkirjaston musiikkiosaston johtaja. Saksassa kerrotaan olevan paljon musiikkikirjastoja.

Näin jälkikäteen ihmetyttää, ettei amerikkalainen musiikkiosastomalli tullut enempää esille. Helle Kannila oli tehnyt opintomatkan Amerikkaan jo vuonna 1951. Tältä vuodelta löytyy Kirjastolehden pääkirjoitus ”Kirjastot ja musiikki”, jossa hän kertoo vaikutelmistaan. Hän kirjoittaa: ”Amerikassa kiinnittyä ehdottomasti huomio musiikille – kuten muullekin taiteelle – kirjastoissa annettuun merkitykseen. Ellei muita erikoisosastoja olisikaan, musiikkiosasto ainakin on kaupungin pääkirjastossa, ja se voi muuhun kirjastoon verrattuna olla yllättävän suuri ja paljon käytetty”. Tavallisesti oli lainattavana myös gramofonilevyjä tai niitä sai kuunnella erityisiin koppeihin sijoitettujen gramofonien äärellä tai kuulokkein lukusalissa. Joissakin kirjastoissa oli piano nuottien koesoittoa varten. Nuottien lainaus oli myös suurta. Kannila esittää retorisen kysymyksen: ”Eiköhän tässä ole työkenttä, joka meidänkin kirjastoissamme tuottaisi hyviä tuloksia”, ja jatkaa vähän ironisemmin ”kun aina noin 15 vuoden väliajoin siitä huomautetaan, niin ehkä lopulta pannaan toimeksi”.

Tässä kirjoituksessa on mielestäni tamperelaisen musiikkikirjaston lähtökohta kaikessa yksinkertaisuudessaan. Helsingin mallin mukaan otettiin asiantuntijoiksi paikalliset musiikin ammattilaiset, pääasiassa musiikkiopiston opettajia. Tärkeätä oli ”panna paremmaksi” kuin Helsingissä eli lähteä käytännön kirjastotyöhön. Valitettavasti Helle Kannila oli kuitenkin niin ”kirjaihminen”, että hän 1951 suhtautui tietyin varauksin äänilevyihin: ”ei tietenkään levyjenkään keräämistä ole vastustettava, sitäkin tietysti sopii harkita, mutta ensin nuotit ja entistä runsaampi musiikkikirjallisuus”, hän kirjoittaa. Kannilalla oli paljon vaikutusvaltaa Kirjastolehden päätoimittajana ja muutenkin. Varmaan tämäkin pääkirjoitus, vaikka ei ollutkaan kielteinen, hidastutti äänilevyjen tuloa kirjastoihin. Kysymys on aina myös tiloista ja rahasta. Ehkä hidas lämpeneminen asialle sai aikaan sen, ettei musiikkikirjastotyötä sinällään vastustettu. Kirjastojen sisältä löytyi kyllä ennakkoluuloja. Kirjastomusiikkia pidettiin jopa jonkinlaisena käenpoikailmiönä.

Kirjastomaailmassa oli 1950-luvulla Kannilan lisäksi muitakin amerikkalaiseen kirjastotyöhön perehtyneitä. Kallion sivukirjaston johtajana toiminut kirjastoneuvos Eila Wirla oli täydentänyt kirjastoalan opintojaan Columbian yliopistossa 1947-48 ja Pohjoismaisessa kirjastokoulussa Tukholmassa 1952. Hän oli myös kirjastoalan luennoitsijana yhteiskunnallisessa korkeakoulussa. Kallion kirjaston musiikkikerhotoiminta ei ilman Eila Wirlaa olisi varmaan alkanutkaan. Kirjasto-opin luennoitsijana oli vuosina 1954-57 Hilka M. Kauppi, joka oli suorittanut Master of Arts –tutkinnon USA:ssa Vanderbildin yliopistossa 1953. Vuoden 1955 Kirjastolehden erikoisnumerossa oli Hilka Ahokanta-Kaupin laatima luettelo ”Lähteitä musiikkikirjallisuuteen”, jossa oli Suomessa saatavana olevaa musiikkikirjastokirjallisuutta ja aikakauslehtiartikkeleita.

Kirjastonhoitajat saivat jo aika varhaisessa vaiheessa valmistuessaan tietoa kirjastojen musiikkitoiminnasta muissa maissa. Omalla kirjastokurssillani 1957-58 oli useita Asla-stipendiaatteja, jotka kertoivat kokemuksiaan USA:n kirjastoista. Helsingissä oli sitä paitsi mahdollisuus kuunnella ja lainata äänilevyjä ainakin British Councilin kirjastossa 1950-luvun loppupuolella. Asia jäi mieleeni siitä, että minua kehoitettiin käymään kirjastossa tapaamassa kaksoisolentoani (mitä ulkonäköön tuli). Minulla oli kiire valmistua ja näkemättä jäi. Ainoa musiikkiin liittyvä tapahtuma kohdallani oli osallistuminen YKK:n riveissä kunniakujaan Sibeliuksen hautajaisissa.

Käpylän kirjaston musiikkitoiminta on enimmäkseen pantu Seppo Nummen ansioksi, vaikka mukana oli muitakin, mm. kapellimestari Erkki Länsiö, kirjastonhoitajat Esteri Parviainen ja Inkeri Sivenius. Seppo Nummen maine oli niin auktorisoitu, että vielä 1998 Ralf Gothóni kirjoitti (Luova hetki, 1998) hänen organisoineen ”musiikki-

kirjastoketjun” ympäri maata. Kirjastolehden ensimmäinen musiikkikirjastonumero ilmestyi siis vuonna 1955. Siinä ollut professori Yrjö Kilpisen kirjoitus ”Kirjastojen musiikkitoiminta – musiikkielämämme varttumisen ja vakaantumisen peruskivi” kuvaa toiminnan alkua osuvasti: ”On näin ollen enteellistä ja ilahduttavaa, että muutama lahjakkaimmat nuoret säveltaiteilijamme nyt ovat ottaneet sydämen asiakseen musiikkikirjastotyön aikaansaamisen ja kehittämisen ja että heitä tässä tukevat etevimmät ja kokeneimmat kirjastomiehet”. Lausunto on ansiokas, mutta kirjastopuolella asialla olivat kuitenkin kirjastonaiset.

Olen joskus ihmetellyt, kuka keksi sanan ”musiikkikirjastoaate”, vai oliko se ajan tapa saada huomiota uudella asialle. Helle Kannila käyttää sitä Kirjastolehden erikoisnumerossa 1955. Kirjoituksessa ”Menestykseen musiikkikirjastoaate” hän sanoo, että kirjastotyön laajentaminen tähän suuntaan on eduksi kirjastojen sivistykselliselle toiminnalle. Hyvin pitkään musiikkikirjastotoiminta luettiin kirjastojen laajennettuun toimintaan kuuluvaksi. Erkki Salmenhaara käyttää vielä 1994 musiikkikirjastoaate-sanaa Seppo Nummen muistikirjoituksessa ”hän toimi 1950-luvulla myös musiikkikirjastoaatteen edistäjänä mm. Yrjö Kilpisen ja Erik Tawaststjernan kanssa”. Tawaststjerna on itse esittänyt näkemyksen, että Seppo Nummi oli säveltäjänä ajautunut kriisiin 1950-luvun puolivälin vaiheilla. Seppo Nummi oli Sibelius-akatemian kirjastonhoitajana 1956-61 ja yritti perehtyä yleisten kirjastojen toimintaan harjoittelijana mm. Käpylän kirjastossa. Tätä taustaa vasten ymmärtää miksi Seppo Nummen kirjoituksissa sekoittuvat tieteellisten musiikkikirjastojen ja yleisten kirjastojen musiikkiosastojen kehittämisen mahdollisuudet. Olen kuullut ihan vakavissaan ehdotetun, että säveltäjät voisivat toimia musiikkikirjastonhoitajina, kun se heidän kannaltaan olisi tarkoituksenmukaista. Seppo Nummen ideat muistuttavat lähinnä länsisaksalaista musiikkikirjastotoimintaa: kotimusiisoinnin (Hausmusik) ja kamarimusiikkiyhtyeiden muodostamisen (Partnerschaft) edistämistä ja sekä kasvatuksellisia että valistuksellisia tavoitteita.

Musiikkikirjastonhoitaja ammattina kiinnosti Nummea. US-viikkolehden artikkelissa ”Kodit ja musiikki” vuodelta 1955 hän kirjoittaa Ruotsissa perustetun n. 150:een kuntaan musiikinohjaajien virkoja amatöörimusiisointia ja musiikkiopistotoimintaa varten. Hän ehdottaa: ”Meillä heidän toimenkuvaansa kuuluisi myös kirjaston musiikkiosaston hoito. Kuinka merkittäväksi tällä tavoin uusiutunut musiikinviljely koituisikaan koko ulttuurielämällemme.” Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan lisäkoulutusta lähdettiin antamaan valmiille kirjastonhoitajille, aluksi Jyväskylän kulttuuripäivien yhteydessä. Ester Parviainen kertoo (Kirjastolehti 1981:10), että ensimmäinen kurssi oli kesällä 1956. Korkeatasoisten konserttien ohessa oli luentoja musiikista ja musiikin käsittelystä kirjastoissa. Luentoja pohjalta voitiin suorittaa musiikki-

kirjastotutkinto vuosina 1956-59. En ole koskaan tavannut ainuttakaan tällaisen musiikkikirjastotutkinnon suorittanutta enkä tiedä olisiko tutkinnolla mitään juridista merkitystä.

Eero Nallinmaa luennoi Tammelan kirjastossa 1950-luvun lopulla

Suomen kirjastoseura otti jatkossa koulutusvastuun ja 1963 ja 1965 järjestettiin Jyväskylän kesän yhteydessä ”Audiovisuaaliset kirjastokurssit”. Itse olen osallistunut vuoden 1963 kurssille. Silloin kurssin johtajana oli kouluneuvos Kaarina Ranta. Helsinkiin oli perustettu 1955 Musiikkikirjastoseura, joka lopetettiin 1963, jolloin Suomen kirjastoseura perusti Audiovisuaalisen toimikunnan. Voitaneen katsoa, että tästä lähtien musiikkikirjastotyön kehittäminen siirtyi kirjastoammattilaisten tehtäväksi.

Jostain syystä olen säilyttänyt v. 1997 ilmestyneen julkaisun ”Kirjastot ja vapaa kansansivistystyö vuonna 2010, kaksi skenaariota”. Luvussa ”Läpitunkeva viihteellistyminen” kirjoitetaan kuinka kirjastot ovat pyrkineet houkuttelemaan asiakkaita viihteellistämällä tarjontaansa ja tuottamalla palveluja, joita ihmiset voivat käyttää kotoaan käsin. Näin artikkelissa visioidaan: Yleisten kirjastojen aineistomäärärahoista leijonanosaa kuluu viihteellisiin videolevyihin ja multimediateoksiin, jotka eivät kuitenkaan tarjoa ihmisille kuin pinnallista pseudoinformaatiota”.

Vuosi 2010 on tosi lähellä. Seppo Nummi oli länsimaisen kulttuurin perusarvojen puolesta kaupallisuutta, massakulttuuria ja taide-elämän poliittisointumista vastaan. Katsellessani kirpputorin CD-kasojen mieleeni palasi jo siteerattu Gothónin kirja *Luova hetki*, jossa hän kirjoittaa: ”Muusikkona ajattelen yhtenä vaaratekijänä, kaiken uhan ja hädän keskellä mitättömältä tuntuva, nimenomaan sitä äänisaasteen määrää, joka meidät ympäröi: radio kaikkine kanavineen, musiikkivideot, televisio yleensäkin, ravintolat, taksit, tavarat, parturit ovat tulvillaan rytmisesti yksipuolista, korvia raastavaa melua. Ne jotka silti eivät tule tyydytytyiksi kaikkialla soivasta musastaan kulkevat korvalappu-stereoissa ja tuhoavat viimeisiä herkkyydenrippeitä. Yhteiskunnan päättäjät yhtä vähän kuin muzakin kaupittelijat eivät voi vannoa toimivansa moniarvoisuuden nimissä, sillä rosan tarjonnalla ei ole mitään tekemistä demokratian kanssa, se on selvää tyhmyyttä. Jokainen tosi muusikko näkee, että heavy rock-konsertit, musiikkivideot, diskot ja walkmanit ovat lasten henkistä pahoinpitelyä”. Gothóni sanoo, että musiikki edustaa erästä kaikkein korkeinta ja kehittyneintä muotoa ihmisen luovuudesta ja perää toimenpiteitä. ”Yksinkertaisuuteen ja vastuuttomuuteen samaistuminen on helpoa, siitä irtaantuminen vaatii suurta henkistä voimaa”, hän kirjoitti 10 vuotta sitten.

Tätä kirjoittaessani on menossa heinäkuun loppupuoli, ja olen vastoin tahtooni osallistunut jo toiseen kaupunkifestivaaliin (heavy metallia ja rockia, en ole ihan varma). Ulkoilmakonsertit keskellä kaupunkia ovat kaupunkilaisille ns. pakkokuuntelua ja muitakin ulkomusikaalisia ilmiöitä on runsaasti lehtiutisista päätellen. Ulkona liikuminen jo iltapäivällä on vaarallista, puistoistutuksia turmellaan ja roskia on kaikkialla. Tätä voisi kuvata inhorealisisemminkin, mutta mitä se auttaisi? Kai on niin, ettei koulutuksella, tiedottamisella ja tarjonnalla voi vaikuttaa suuren yleisön musiikkimakuun. Vai pitääkö vain odottaa, että kaikki menee ohi aikanaan? Näinhän usein on käynyt klassisen musiikin maailmassa. Muistan kirjastourani kausia, jolloin – Hectoria mukailen – Tšaikovski ei mittää, Karajan ei mittää, Toscanini ei mittää, Richard Strauss ei mittää, Arthur Rubinstein ei mittää, tonaliteetti ei mittää, Oskar Merikanto ei mittää jne.

Arvostukset vaihtelevat ja joskus palataan vanhaankin. Esa-Pekka Salonen käytti mielenkiintoista ilmausta 50-vuotisjuhlakonsertissaan erään ”hömppävälipalan” jälkeen: ”korkeakulttuurin kosto”, ja johti dueton Rosenkavalieristä. En toivo kosta, vaan kysyn ”missä viipyy korkeakulttuurin vastaisku”?

Musiikkiaineiston varastointi – entä luettelointi?

Kyösti Mäkelä

Sen jälkeen kun Varastokirjasto lopetti musiikkiaineiston vastaanoton, ovat kirjastot joutuneet ihmettelemään, mitä tehdä vanhoille vinyyleille ja toisaalta alati paisuville kokoelmille, jotka vaativat – käytön stabiloitua tai taannuttua – yhä enemmän tilaa. Pääkaupunkiseudulla asia on ratkaistu nähdäkseni Vantaan pääkirjastoon sijoitetun HelMet-kirjastojen musiikkivaraston avulla, mutta tämä ei ainakaan nykyisellään ole pysyvä ratkaisu.

HelMet -varaston toimimisessa valtakunnallisena musiikin varastopaikkana on ongelmana itse HelMet-kirjastojärjestelmä, jonka tietokantaan ei sisälly tarkan haun mahdollistavia osakohteita; tästä puutteestahan saamme nauttia liki päivittäin yrittäessämme selvittää Frank-hakujen tuloksista, sisältyykö HelMetistä saatuun tulosjoukkoon todellakin haettu teos vai onko kyse tavanomaisemmista ”harhalöydöistä”. Osakohteiden puute on ollut myös Varastokirjaston ongelma – sekä luetteloinnin että

lähettävän kirjaston kannalta. Olisi melkoinen kynnys lähettää omaan kokoelmaan tarkemmin luetteloitua julkaisua johonkin epämääräisesti haettavissa olevaan varastoon, josta sen löytyminen tavanomaisin hakumenetelmin voisi heikentyä olennaisesti.

Pohtiessamme omassa kirjastossamme varastointitarpeita olemme päätyneet ehdotamaan asiaan uutta lähestymistapaa, jossa varastokirjasto – kumpi tahansa – olisi olemassa omassa tietokannassa kuin mikä tahansa osasto: Asiakas näkisi tiedonhaun tuloksissa osastomerkinnän ”Varastokirjasto”, joka voisi näkyä kuin mikä tahansa linkkitieto, jota näpäyttämällä johtuisi joko kaukolainakäytäntöä selvittelevään tekstiin tai miksei jopa suoraan ko. varastokirjaston sivulle, jossa asiakas voisi varata aineiston ja palatessaan oman kirjastonsa sivustoon, saisi valittavakseen toimipisteen, josta kävisi sen noutamassa. Tämä käytäntö ei hukkaisi sitä toivon mukaan yhtenäisin perustein laadittua luettelointityötä, mikä kirjastossa on tehty ja antaisi asiakkaalle mahdollisuuden oman kirjaston Frank-yhteishakua huomattavasti monipuolisempien hakumahdollisuuksien hyödyntämiseen myös siihen aineistoon, jota kirjasto ei ole voinut tilanpuutteen takia säilyttää kokoelmassaan. Näitä linkityksiä voisi tehdä myös niissä tapauksissa, joissa jouduttaisiin poistamaan aineistoa, joka kuitenkin olisi olemassa varastokirjastossa; enää ei siis tarvitsisi hävittää poistettuja koskevia tietueita, mikäli aineisto vain löytyisi varastokirjastosta.

Parhaassa tapauksessa myös musiikkivaraston tietokantaan voisi olla mahdollista kopioida luovuttavan kirjaston luettelointitietue; näin ainakin siinä tapauksessa, että ko. tietokantaan sisältyisi osakohdeformaatti tai vastaava osakohteet sisällyttävä järjestelmä. Luovuttava kirjasto voisi silloin liittää aineiston mukaan esim. tietueen id-numeron, jonka avulla tietue voitaisiin poimia suoraan tietokannasta ja liittää se varastokirjaston tietokantaan. Mitään haittaa ei varmaankin olisi tämän tietueen kahdentumisesta; takaisihan linkitys aineiston sijaintipaikkatiedon oikeellisuuden.

Vaikka musiikin varastoinnin vielä kymmenkunta vuotta sitten ajateltiin koskevan lähinnä ”museotavaraksi” ajateltuja LP-levyjä, on kokoelmien hallinnan kannalta syytä hyvinkin pian varautua siihen, että myös CD-levyjä, nuotteja, videoaineistoja jne. on syytä varastoida keskitetysti. Kirjastojen kokoelmista on jo nyt poistettu tavattoman paljon aineistoja, joita ei ole uudelleenjulkaistu toisessa formaatissa; jopa C-kasettien mukana on hävitetty paljon sellaista ei-Fennica-aineistoa, jota ei ole muussa muodossa olemassakaan (esim. lukuisa joukko hyvin toimitettuja etnomusikologisia sarjoja C-kasetteina). Varastokirjasto-osastojen perustaminen tietokantoihin ei liene vaikeaa, vaikeampaa sen sijaan tuntuu olevan itse varastokirjastoorganisaation sovittaminen musiikkiaineistoille sopivaksi.

Musiikin valtakunnallinen varastointi ja dokumentointi

17
3/2008

Heikki Poroila

Syksyn 2008 aikana on odotettavissa opetusministeriön puolelta periaatelinjaus siitä, ryhdytäänkö Varastokirjastoa resurssioimaan siten, että siellä pystytään käsittelemään (luetteloimaan) myös kirjastoissa oleva ja valtakunnallista varastointia kaaipaava audiovisuaalinen aineisto (LP, kasetti, CD, VHS, diat jne.) vain tarjotaanko tehtävää esimerkiksi yleisten kirjastojen keskuskirjastolle (Helsinki).

Ratkaisulla on monen muun asian lisäksi myös tiedonhakuun ja dokumentointiin vaikuttava puolensa. Varastokirjaston Vaari-tietokanta toimii tieteellisten kirjastojen Voyager-ohjelmistolla, kun taas Helsinki käyttää muiden pääkaupunkiseudun kirjastojen kanssa Millennium-järjestelmää ja sen pohjalle rakennettua HelMet-tietokantaa. Musiikin tietopalvelun näkökulmasta tulevaan ratkaisuun liittyy ainakin kolme tärkeää asiaa:

- (1) **dokumentoinnin syvyys ja tarkkuus;**
- (2) **dokumentointi osakohteiden tasolla tai ilman niitä ja**
- (3) **käytettävissä oleva viittausjärjestelmä.**

Seuraavassa yhteenvedossa tarkastelen vertaillen vaihtoehtoja ja ehdotan tiedonhaun näkökulmasta ilmeisesti parasta tarjolla olevaa vaihtoehtoa, jota Kyösti Mäkelä edellisessä artikkelissa on kuvannut osakohteina luetteloivan ja varastoaineistoa luovuttavan kirjaston näkökulmasta.

Dokumentoinnin syvyys ja tarkkuus

Näkemykset siitä, millainen dokumentoinnin syvyys ja tarkkuus on yleisten kirjastojen tiedonhaun kannalta tarkoituksenmukainen, vaihtelevat paljolti sen mukaan, kuinka paljon käytännön hakuja näkemyksen esittäjä on elämässään tehnyt. Vaateliaimpia ovat todennäköisesti pitkään työtä tehneet ja joukoittain mitä erilaisimpia tarpeita kohdanneet.

Musiikkikirjastotoiminnassa on jo pitkään pidetty ns. kansallisbibliografian tasoista luettelointia normaalina tavoitteena myös yleisissä kirjastoissa erilaisin paikallisin sovelluksin. Ilmaisulla on tarkoitettu lähinnä sitä, että dokumentoinnin tuloksena täytyy kaikkien itsenäisten teosten ja niiden tekijöiden olla haun piirissä. Käytännössä kirjapuolen jonkinlainen ykkösluokan luettelointistandardi on musiikissa minimitasoa, koska aineisto on erilaista ja haut kohdistuvat pieniin yksityiskohtiin. Kuvaavaa tilanteelle on, ettei kansallisbibliografiasta ole mahdollista hakea yksittäisiä runoja, novelleja tai antologian kirjoituksia, mutta pienemmänkin kirjaston kokoelmaluettelosta voi hakea yksittäisiä lauluja.

Kansallisella tasolla varastoitava aineisto on tiedonhaun näkökulmasta erityisen vaativaa kahdesta syystä. Ensinnäkin se on fyysisen tarkastelun kannalta aina ”jossain muualla”, jolloin omakohtaisen tutkimisen sijasta on voitava kohtuullisessa määrin tutustua dokumenttiin luetteloon otetun informaation pohjalta. Mitä täydellisemmän kuvan dokumentista luettelointi tarjoaa, sen parempi.

Varastoaineisto on yleensä vaativaa myös sen takia, että varsinkin vanhemman aineiston osalta kulttuuriset käytännöt ovat erilaisia eikä mekaaninen dokumentointi aina osaa avata sisältöä kuten uudemman aineiston kohdalla. Nykypäivän näkökulmasta tärkeä informaatio ei välttämättä piile muodollisessa kuvailussa vaan sisällön kulttuurisessa erittelyssä. Varsinkin musiikkikirjallisuuden kuvailussa on asennoituttava dokumentteihin tutkijan näkökulmasta, ei mekaanisen luetteloidjan.

Lähtökohtaisesti ei dokumentoinnin syvyyden tai tarkkuuden tavoittelussa tarvitse olla eroja Varastokirjaston ja Helsingin kaupunginkirjaston välillä. Molempien järjestelmillä voidaan dokumentoida kunnianhimoisesti ja huolellisesti. Kun tieteelliset kirjastot ovat siirtymässä myös puhtaan MARC21-formaatin käyttäjiksi, tekninen perustakin on identtinen. Luetteloinnin säännöt ja sovellukset ovat Suomessa yhdessä hyväksyttyjä kautta kirjastojärjestelmien. Kansallisessa Luumu-ryhmässä on edustus molemmista järjestelmistä.

Joitakin poikkeuksia järjestelmien välillä ilmenee dokumentoinnin yksityiskohdissa, erityisesti sisällönkuvailussa. Millennium-järjestelmän käyttöönoton yhteydessä tehtiin valitettava periaatepäätös luopua asiasanoituksessa ketjutuksesta. Tämän seurauksena HelMet-tietokannassa ei voi tehdä ketjutukseen perustuvia täsmällisiä tiedonhakuja, vaan asiasanoitus on täsmentymätöntä. Voyagerin käyttäjien suhtautuminen asiasanojen ketjutukseen on vaihtelevaa. Viola-tietokannassa niitä käytetään, mutta Fennicassa käyttö on vähentynyt ellei kokonaan loppunut. Vaari-tietokannassa

asiasanahakua ei ole lainkaan käytössä perushauissa, mutta tietueiden tasolla asiasanaketjuja on käytetty.

Luokitus on Millenniumissa YKL:n mukainen lukuun ottamatta Helsingin kaupunginkirjaston kokoelmia, joissa sovelletaan hiukan poikkeavaa kymmenluokitusjärjestelmää. Käytännössä kaikki musiikkivarastoon tulevat dokumentit luokitetaan myös YKL:n mukaan, joten ongelmaa ei tältä osin synny. Vaarissa käytetään vain UDK:n luokkia tai luokitus puuttuu kokonaan.

Paikantaminen vs. tiedonhaku

Koska kunnianhimoinen musiikkiaineistojen dokumentointi on kuitenkin työvoimavaltaista ja erityistä ammattitaitoa vaativaa, kysymys syvyydestä ja tarkkuudesta on viime kädessä asenne- ja resurssikysymys. Varastokirjastossa on yleensä oltu sitä mieltä, että heidän dokumentointinsa – sellainen, jota ei saada valmiina Vaari-tietokantaan – palvelee ensi sijassa paikantamista, mistä syystä sille ei pidäkään asettaa kansallisdiskografian tai –bibliografian taseisia vaatimuksia.

Käytännössä Vaari-tietokannan luettelointisyvyys ja –tarkkuus vaihtelevatkin tavatoman paljon monografiatyypisistä julkaisun ytimekkäästä kuvailusta osakohdetasoiseen tarkkuuteen. Keskusteluissa on käynyt ilmi, että Varastokirjastossakin saatettaisiin musiikin perusdokumentointiin suhtautua kunnianhimoisemmin, jos siihen olisi riittävät resurssit. Dokumentoinnin tasosta päättäminen lienee Varastokirjastossa kuitenkin pysyvästi ylimmän johdon harkittavissa, ei itse dokumentoijien ratkaistavissa.

Yleisten kirjastojen keskuskirjaston (käytännössä HelMet-kirjastojen) käytännön tasolla on lähdetty siitä, että yhteisen varaston kunnollinen dokumentointi on tutkimuksenmukaista ja järkevää sen maksimaalisen hyödyntämisen näkökulmasta. Luonnollisesti myös täällä kysymys on viime kädessä resursseista, mutta käytännön kokemukset viittaavat vahvasti siihen, että perusteellisen dokumentoinnin lähtökohta on toimiva ratkaisu.

Koska HelMet-tietokanta on laaja, mutta tavallisten ihmisten yleistiedonhakuun tarkoitettu kokoelmatietokanta, tiedonhaun palveleminen on sen ykkösfunktio, paikantaminen vasta toissijainen. Käytännön tasolla mitään HelMet-musiikkivaraston aineistoa ei dokumentoida vain paikallistamista varten.

Tikkurilassa sijaitsevan HelMet-musiikkivaraston arkea tämänkin.
(Kuva Heikki Poroila)

Osakohteet

Merkittävä ero Vaari- ja HelMet-tietokantojen välillä on tuki osakohdeluetteloinnille. Voyager-järjestelmä tukee osakohteiden tasoista luettelointia, Millennium ei tue. Käytännössä osakohteita on Vaarissakin vain, jos luettelointitiedot on saatu osakohteina toimittajalta. Valmius osakohteiden käsittelyyn Vaarissa kuitenkin on.

HelMet-tietokantaan ei osakohdeluettelointia ole teknisesti mahdollista soveltaa, koska Millennium-järjestelmän toimittaja ei joko ole koskaan ymmärtänyt, mistä osakohteissa on kyse, tai kauppasi järjestelmää tietoisesti valheellisin perustein. Meille

luetteloijille kerrottiin aluksi, että Millennium tukee osakohdeluettelointia. Käytännössä näin ei kuitenkaan ollut, eikä ominaisuutta ole myöhemminkään järjestelmään rakennettu. Millenniumin käyttöönoton yhteydessä oli pakko tehdä periaatepäätös siitä, jäädäänkö odottamaan ominaisuuden saamista vai jatketaanko jos edellisessä järjestelmässä (LIBS, Plussa) käytössä ollutta kompromissia eli perusteellista lisäkirjausten tekemistä.

HelMet-tietokannassa ei siis ole teknistä mahdollisuutta oikeaoppiseen osakohdeluettelointiin, jonka avulla on mahdollista kiinnittää perusinformaatio (erilaiset tekijät ja esittäjät) yksittäiseen musiikkiteoksen tulkintaan. Me voimme tehdä kaikki tarpeelliset kirjaukset säveltäjistä, sovittajista, tekstintekijöistä ja esittäjistä, mutta erityisesti sekasisältöisissä kokoelmissa näiden linkittäminen teostietoihin joudutaan tekemään joko huomautusalueella tai jättämään päättelyn varaan. Tämä on merkittävä heikkous HelMet-tietokannan muuten suhteellisen vahvassa tiedonhaussa, eikä siihen ole näköpiirissä nopeata muutosta.

Meillä ei ole mitään takeita siitä, että Vaari-tietokantaan ryhdyttäisiin musiikkijulkaisuja luetteloimaan osakohteina. Teknisesti näin kuitenkin voidaan tehdä ja julkaisuja luovuttavien kirjastojen järjestelmissä olevia tietueita on mahdollista konvertoida Vaari-tietokantaan osakohdeluettelointi säilyttäen.

Viittausjärjestelmä

Musiikin tiedonhaussa oleellisen tärkeä viittausjärjestelmä on toteutettu HelMet-tietokannassa ilman varsinaista auktoriteettivalvontaa, mutta muuten asiakasystävällisesti ja yksinkertaisesti. Viittausten tekemisessä on vähäisiä teknisiä ongelmia (lähinnä liittyen HelMetin kykyyn käsitellä artikkeleita ja siihen tapaan, millä nimeketietoa käsitellään), mutta muuten järjestelmä on toiminut varsin hyvin ratkaisten monia hakuun liittyviä perusongelmia.

Myös Voyager-pohjaisissa järjestelmissä on auktoriteettivalvontaan perustuva viittausmekanismi, joka on käytössä mm. Viola-tietokannassa. Ainakaan itse en ole havainnut, että viittauksia olisi otettu käyttöön Vaari-tietokannassa. Violassa viittaukset toimivat henkilö- ja yhteisönimien haussa, mutta nimekehaussa viittausjärjestelmä ei ole käytössä. Tämä on musiikissa suuri puute, koska musiikkinimekkeiden standardoinnin tehokas hyödyntäminen edellyttää viittaamisen mahdollisuutta. Muissa suomalaisissa kirjastojen tietojärjestelmissä ei toimivaa viittausjärjestelmää ole, vaan viittauksia joudutaan simuloimaan nimekekohtaisin välinein.

Ongelmat ja niiden ratkaisumallit

Päädyttiin musiikkiaineiston kansallisessa varastoinnissa hallinnollisesti mihin tahansa ratkaisuun, tiedossa on dokumentoinnin osalta ratkaisua vaativia ongelmia. Ennen muuta olisi löydettävä tapa välttää huolellisen dokumentoinnin hävittäminen ja toisaalta järjestelmien teknisistä erilaisuuksista seuraavat informaation menetykset. Seuraavassa on vertailtu haasteita Vaari- ja HelMet-tietokantojen osalta.

1. Dokumentoinnin syvyys ja tarkkuus sekä tietueiden konvertoitavuus

Vaari = ei mitään varmuutta luetteloinnin yleisestä sallitusta tasosta; ei mitään taakeita siitä, että musiikkijulkaisut dokumentoidaan käyttäjien tarpeita vaativalla tarkkuudella; mahdollisuus konvertoida laadukkaita, osakohdetasoisia tietueita tietokantaan on olemassa.

HelMet = voidaan taata, että dokumentoinnin syvyys ja tarkkuus edustavat korkeata kansallista tasoa; tietokantaan voidaan konvertoida MARC-tietueita, mutta osakohdeluettelointia ei voida konversiossa säilyttää; oma dokumentointi MARC21-formaatilla joudutaan tekemään ilman osakohteita.

2. Tiedonhakujärjestelmän ominaisuudet

Vaari = tietokannassa ovat monipuoliset haut mahdollisia, mutta Voyagerin mahdollistamaa viittausjärjestelmää ei käytetä; vaikka viittausjärjestelmä otettaisiin käyttöön, se kohdistuu tällä hetkellä vain tekijähakuihin, ei nimekehakuihin; asiasanoja käytetään vaihtelevasti, luokitus perustuu UDK-järjestelmään.

HelMet = tietokannassa ovat monipuoliset haut mahdollisia ja käytössä on asiakkaita ohjaava viittausjärjestelmä (tekijät, nimekkeet, asiasanat); asiasanoituksessa ei ketjutusta, luokitus perustuu YKL-kaavaan.

Tietueiden erimittaisuuden ja eritasaisuuden ongelma voidaan ratkaista linkittämällä varastoivan yksikön tietokannassa oleva bibliografinen tietue paremman dokumentoinnin tarjoavan tietokannan tietueeseen. Julkaisun kansalliseen musiikkivarastoon lähettämisen ei tarvitse merkitä tietueen tuhoamista. Jos lähettäneellä kirjastolla on tarjota käyttäjälle parempi tietue kuin varastoivassa kirjastossa, hyödynnetään tiedonhaussa tätä mahdollisuutta. Julkaisun kansalliseen varastoon lähettäneen kirjaston tietokantaan lisätään merkintä julkaisun uudesta sijainnista auttamaan esimerkiksi kaukolainapyyntöjen tekemistä.

Varastoitu julkaisu voidaan aina dokumentoida halutulla tavalla varaston tietokantaan sisäisen johdonmukaisuuden tarpeiden mukaisesti. Linkityksellä kuitenkin varmistetaan, ettei kertaalleen tehtyä perusteellista dokumentointia tarvitse heittää hukkaan. Linkkien käytännöllinen rakentaminen täytyy miettiä sen jälkeen, kun ratkaisu valtakunnallisesta musiikkijulkaisujen varastoinnista on tehty. .

Mitä musiikki merkitsee ihmiselle?

Yleisten kirjastojen musiikkiosastojen 50-vuotisjuhla Tampereen pääkirjasto Metsossa 10.10.2008 klo 10-16. Juhlakirjan julkistaminen, maljat ja kakkukahvit. Puheenvuoron tarjoavat **Minna Lindgren, Susanna Välimäki, Heikki Laitinen** ja **Kari Rydman**. Kirjaston tiloissa myös Tapsan ja Retrotyttöjen sekä Werner Brosin elävää musiikkia. Ilmoittautumiset Kirjastoseuran kautta välittömästi.

Tervetuloa!

Summary in English

In his editorial **Heikki Poroila** evaluates the past 50 years of public music library departments in Finland. Conclusion is that there are several reasons for celebration, modestly as usual, but proudly.

Ulla Ikäheimo has visited IAML congress in Napoli and survived to give her report. With several delicious photographs!

In a quick survey among public music librarians **Heikki Poroila** has tried to examine the present attitudes toward libraries and net music. There doesn't exist lots of enthusiasm, mostly due to the unclear situation and unpolished or non-existing offers from the record companies. There are some negotiations going on, but the results are still open

Former library inspector **Raija Haapsaari** asks, if there are any more people understanding Brahms and other classical music. Modern musical culture does not seem to carry real values anymore, and Raija Haapsaari ends up in quite pessimistic feelings.

Music librarians **Kyösti Mäkelä** and **Heikki Poroila** give their evaluation about the situation in national stocking of music materials. Their primary concern is cataloguing and information retrieval, which are a complicated issue, if the national music stock receives material from different library systems and cataloguing. Their suggestion is to keep original cataloguing and make hyperlinks from and to.

The next issue of Intervalli will be published in December 2008.

Suomen yleiset musiikkikirjastot 50 vuotta

TOIVELAULUKIRJOJA LAULAMAAN!

8.11.2008

*Tampereen kaupunginkirjasto
Lappeenranta kaupunginkirjasto
Järvenpää kaupunginkirjasto
Helsingin kaupunginkirjasto
Lahden kaupunginkirjasto
Espoon kaupunginkirjasto
Kouvolan kaupunginkirjasto
Kirkkonummen kunnankirjasto
Nurmijärven kunnankirjasto
Kangasala kunnankirjasto
Savonlinnan kaupunginkirjasto
Vaasan kaupunginkirjasto
Jyväskylän kaupunginkirjasto
Joensuun kaupunginkirjasto
Keitele kunnankirjasto
Oulun kaupunginkirjasto
Rovaniemen kaupunginkirjasto
Turun kaupunginkirjasto
Kansalliskirjasto*

SUURI TOIVELAULU KIRJA 19

**Lähde laulamaan, se tekee hyvää!
Kysy lähintä laulupaikkaa
omasta kotikirjastostasi!**

Kustannus